

Синюра-Ростун Н.Р.

ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього
Національної академії наук України»

СТРУКТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ МІСТ ОБЛАСНОГО ЗНАЧЕННЯ ЗАХІДНОГО РЕГІОНУ УКРАЇНИ

Анотація. У статті розглянуто особливості трансформаційних змін видів економічної діяльності у містах обласних центрів Західного регіону України. Досліджено структуру промисловості міст обласних центрів. Виявлено, що переробна промисловість у таких містах є досить диверсифікованою. Зазначено, що товарна структура експорту співвідноситься із структурою переробної промисловості. Проведений аналіз показав, що найбільш привабливими для ведення підприємницької діяльності стали сектори сфери послуг, зокрема торгівлі. Показано, що економіка більшості міст обласного значення потребує диверсифікації та трансформації за видами економічної діяльності. Особливу увагу приділено аналізу трансформаційних особливостей розвитку економіки міст обласного значення на прикладі м. Мукачєво. Окреслено основні проблеми трансформаційного розвитку міст.

Ключові слова: міста, трансформації, розвиток, види економічної діяльності, структура.

Syniura-Rostun Nadia

SI «Institute of Regional Research named after M.I. Dolishniy of
National Academy of Sciences of Ukraine of Ukraine»

STRUCTURAL FEATURES OF ECONOMIC DEVELOPMENT OF CITIES OF REGIONAL SIGNIFICANCE OF THE WESTERN REGION OF UKRAINE

Summary. The articles consider the features of transformational changes in the type of economic activity in the cities of regional centers of the Western region of Ukraine. It is reported that in most cities of regional importance is reflected in the positive dynamics of economic development. The structure of the industry of cities of regional centers is investigated. It is shown that the processing industry in such cities is diversified. It is determined that the structure of goods exports relations with the structure of the processing industry, the main export goods are products of mechanical engineering and food industry. The analysis showed that the most attractive sectors for doing business were the service sector, in particular trade, due to lower commercial risks of this type of business. It is shown that the economy of most cities of regional importance needs to be diversified and transformed of economic activities. It is defined that the directions of development of economic activity of cities of regional significance are mostly determined by investment activity and activation of communities, as well as opportunities to create a comfortable regulatory environment. Special attention is paid to the analysis of the analysis of transformational features of economic development of cities of regional significance on the example of Mukachevo. It is shown that in enterprises working on toll raw materials form hyperdependence on foreign markets and an asymmetric model of production, which creates uncertainty in long-term activities. It is determined that local governments need to improve the institutional environment and develop transparency in communities to increase the investment of the city. The main problems of transformational development of cities are outlined, among which: lack of vision of directions of diversification of economy in the strategic aspect; lack of active and concrete actions aimed at supporting and developing entrepreneurship at the local level; development of low-tech and raw material sectors of industry that cannot compete in international markets.

Keywords: city, transformation, development, types of economic activity, structure.

Постановка проблеми. Виклики й загрози сучасного світу формують перед національними та локальними міськими економіками орієнтири переходу на нові прогресивні ресурсозберігаючі, високотехнологічні, екологічні моделі функціонування, що особливо актуалізує питання їх структурної трансформації. Структурна трансформація економіки виступає базисом досягнення нової якості економічного зростання на засадах інноваційної моделі розвитку, пов'язаної зі стрімким розвитком ІКТ, наукових знань, запровадженням прогресивних технологій. Поряд із цим, структурна трансформація має соціальний прояв, що відображається у зростанні добробуту людей, підвищенні рівня і якості їх життя. З огляду на це, особливого значення набуває орієнтація структурної трансформації економіки міст, особливо монопрофільних, на досягнення соціально-економічної ефективності й оптимальності [1].

Процес економічних змін є постійним та динамічним, відтак, монопрофільні міста за допомогою узгоджених дій можуть ефективно трансформуватися, розширити спектр видів діяльності (підгалузей) у межах визначеної галузі спеціалізації економіки міста. Наприклад, місто може змінити спеціалізацію з лісозаготівлі на виготовлення певних виробів з дерева або замість виробництва гуми і шин змістити фокус на здійснення наукових досліджень у галузі полімерних матеріалів (наприклад, Акрон, штат Огайо, США) [2]. Згідно міжнародних досліджень спектр проблем, що заважають ефективному функціонуванню міст, особливо монопрофільних, є дуже схожими, а серед основних виокремлюють: обмеженість економічних і кадрових ресурсів; переважання якоїсь однієї галузі економіки; технологічна відсталість більшості промислових підприємств; дефіцит робочих місць; слаборозвинений середній клас, а освітньо-кваліфікаційні навички міс-

цевої робочої сили прив'язані до однієї галузі чи підприємства; низький рівень розвитку соціально-культурної сфери та інфраструктури; низький рівень розвитку місцевого підприємництва; відсутність стратегічного планування у системі управління містом, що перешкоджає подальшій трансформації економічної системи; міграційний відтік працездатного населення, особливо молоді, позбавляє міське середовище енергії та нових ідей для розвитку; відсторонення певних груп населення від економічного розвитку та управління містом; вроджений консерватизм невеликих громад, що важко сприймають нові, сторонні ідеї тощо [2]. Відтак, визначення ефективних шляхів та виокремлення стратегічних напрямів трансформації економіки міст набуває особливого значення, особливо в умовах нестабільності як у глобальному так і локальному вимірах.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Сутність, напрями та наслідки структурних трансформацій економіки на шляху переходу до ринкової системи та постіндустріального суспільства викликають живий інтерес та широко досліджуються українськими вченими на науковими школами. Серед останніх досліджень слід виокремити наукове дослідження за редакцією Шинкарук Л.В. [3] присвячене вивченню особливостей структурних трансформацій у національній економіці за період 2000–2014 рр., їхньому впливу на економічний розвиток України у контексті євроінтеграційних процесів і напрями формування структурної політики держави. Серед інших дослідників можна виокремити Бутко М. [4], який широко окреслив специфіку регіональної економічної трансформації та трансформаційні процеси економічного розвитку регіонів, інноваційно-інвестиційну діяльність та регіональні економічні трансформації, концепцію перспективного економічного розвитку соціально-орієнтованої системи регіону. Сіденком В. [5] охарактеризовано тренди структурних змін у світовій економіці та Україні, визначено провідні фактори сучасних структурних змін в рамках четвертої промислової революції тощо. Різними аспектами дослідження структурних зрушень в економіці присвячені наукові праці вчених О.І. Барановського, В.М. Гейця, Б.М. Данилишина, С.І. Дорогунцова, Я.А. Жаліло, Т. Шинкаренка, С.Л. Шульц, А. Гальчинського, М. Білоусенка та ін.

Вирішення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Разом із тим, невирішеність певних проблем локального (міського) та державного значення стримує економічний розвиток країни та регіонів, та потребує подальших наукових пошуків, які б мали результатом виявлення причин невідповідності процесів, що відбуваються у регіональній економіці, загальноосвітнім тенденціям та пошуку адекватних рішень для їх усунення.

Метою статті стало дослідження напрямів структурних трансформацій в економіці міст обласного значення Західного регіону України та їх співвідношення із світовими економічними та технологічними трендами.

Виклад основного матеріалу. Монопрофільні міста Західного регіону України мають значні відмінності за демографічним та соці-

ально-економічним рівнем, однак, стратегічним напрямом розвитку моно профільних міст має стати їх поступове перетворення на полі функціональні, що однак не передбачає відмови від основної спеціалізації, а швидше розвиток суміжних та високотехнологічних галузей тощо.

В якості найбільш типових слід виділити наступні групи моно профільних на території Західного регіону України зокрема:

а) промислові міста, економічний профіль яких визначають різні галузі промисловості: спеціалізуються на галузях добувної промисловості; на обробній промисловості; міста центри виробництва енергетики;

б) міста з профільною орієнтацією на інші види господарської діяльності: міста центри транспортно-логістичної діяльності; рекреаційні та курортно-санаторні центри тощо.

Спеціалізація економіки міст найчастіше визначає подальші вектори їх трансформаційного розвитку, хоча це звичайно не єдиний фактор, оскільки не меншого значення набуває управлінська спроможність та інституційна ефективність розвитку міських громад, їх націленість на інноваційний та трансформаційний розвиток, пошук індивідуальних ефективних моделей економічного розвитку громади міста тощо.

В більшості міст обласного значення Західного регіону України спостерігається позитивна динаміка економічного розвитку на що вказують темпи росту обсягу реалізованої промислової продукції та послуг, темп росту капітальних інвестицій тощо (рис. 1).

Міста обласного значення які виконують функції обласних центрів є багатofункціональними та концентрують у своїх регіонах понад 50% людських та фінансово-матеріальних ресурсів, водночас, економіка таких міст є досить диверсифікованою, основу економічної діяльності складають промисловість та торгівля (рис. 2).

За обсягом реалізованої продукції переробна промисловість у містах обласних центрах займає від 40,2% у Чернівцях до 59,4% у Луцьку. У Луцьку, Івано-Франківську та Чернівцях основну частку у структурі переробної промисловості займає машинобудування 27,4%, 18,7% та 10,4% відповідно, у Львові та Тернополі переважає харчова промисловість частка якої склала 26,5% та 21,8% відповідно, у Рівному по 10% припадало на текстильне виробництво та харчову промисловість. Як бачимо структура переробної промисловості міст обласних центрів є досить диверсифікованою і жодна з галузей виробництва не досягає 30% (рис. 3).

Якщо проаналізувати товарну структуру зовнішньої торгівлі (експорту) у 2018 р. бачимо, що вона співвідноситься із структурою переробної промисловості міст. У Івано-Франківську, Луцьку та Ужгороді переважає продукція машинобудування (67,5%, 39,1% та 31,4% відповідно), Львові, Тернополі та Чернівцях продукція харчової промисловості (36,1%, 25% та 31,6% відповідно) (рис. 4).

Основою розвитку економіки міст є підприємництво. В містах найбільш привабливими видами діяльності для ведення бізнесу стали сектори сфери послуг, у якій було створено понад 70% суб'єктів підприємницької діяльності. Найвища

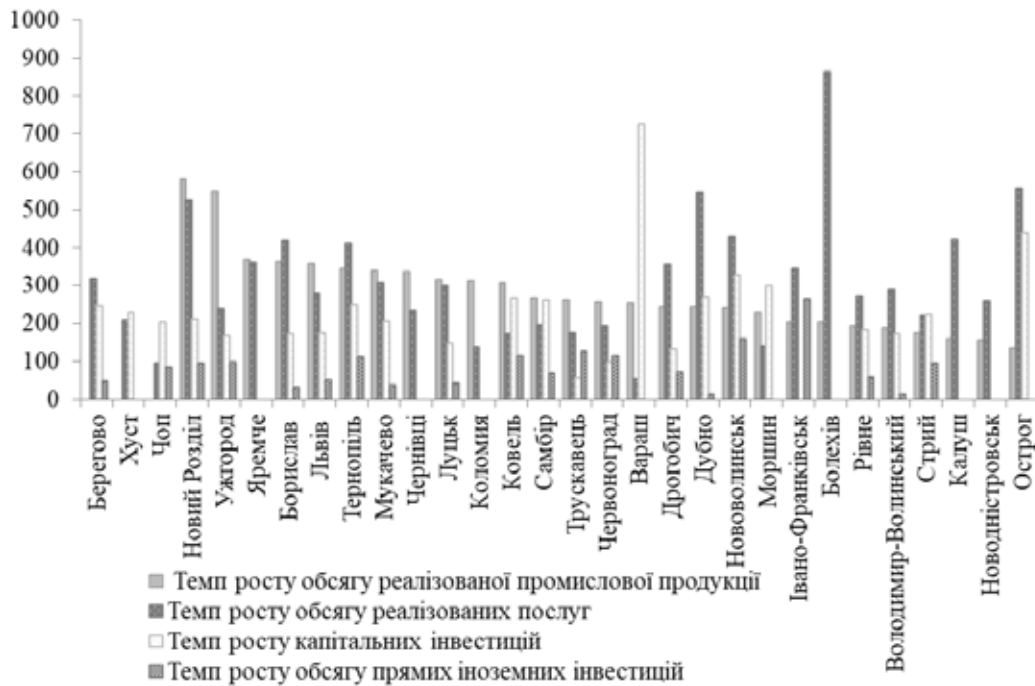


Рис. 1. Розвиток економічної діяльності у містах обласного значення Західного регіону України

Джерело: складено та розраховано автором за даними [6]

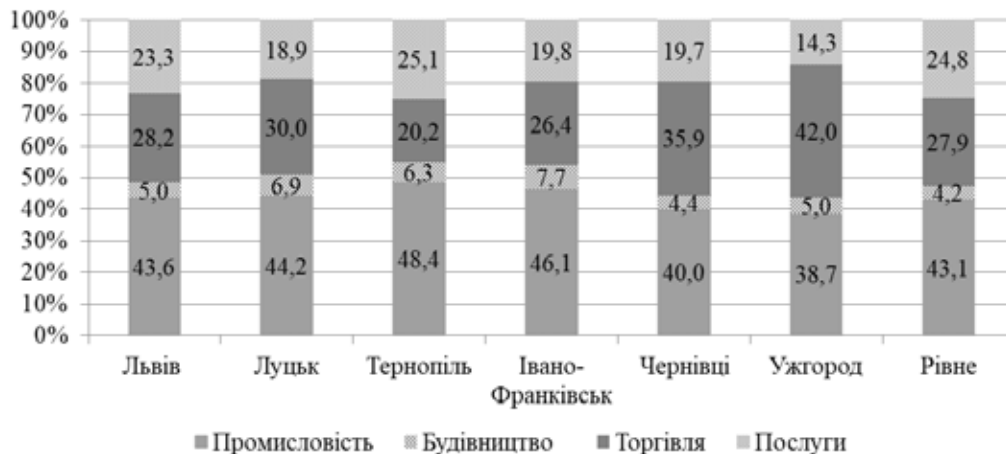


Рис. 2. Структура економіки міст обласних центрів Західного регіону України у 2018 р. (%)

Джерело: складено та розраховано автором за даними [6]

частка припадала на сектор торгівлі (від 26 до 34%), що зумовлено нижчими комерційними ризиками розвитку даного виду бізнесу, швидкою окупністю витрат та оновленням товарного асортименту тощо.

У інших видах послуг (бізнес, що працює у сферах транспортних послуг, мистецтва та спорту, освіти та охорони здоров'я, фінансів та інших галузей, що належать до сфери послуг) працювало від 27 до 35% підприємств (мале та мікропідприємство), активно розвивається сектор ІКТ (рис. 5).

Двигоном економічного зростання міст стала активізація інвестиційної активності спрямована на розвиток малого та середнього підприємництва, діяльність та інституційні особливості функціонування якого у містах обласного значен-

ня Західного регіону України нами детальніше проаналізовано [8]. Водночас, для стратегічного розвитку міст важливого значення набуває не лише кількісне зростання підприємницької активності, але і вибір видів економічної діяльності, що матимуть зростаючий попит у недалекому майбутньому та здатні продукувати високу додану вартість. Економіка більшості міст обласного значення потребує диверсифікації та трансформації за видами економічної діяльності. Нажаль, обмеженість доступу до статистичної інформації не дає змоги здійснити комплексний аналіз діяльності підприємств за видами економічної діяльності на рівні міст обласного значення, відтак у нашому дослідженні ми користувалися інформацією, яка доступна у відкритих джерелах.

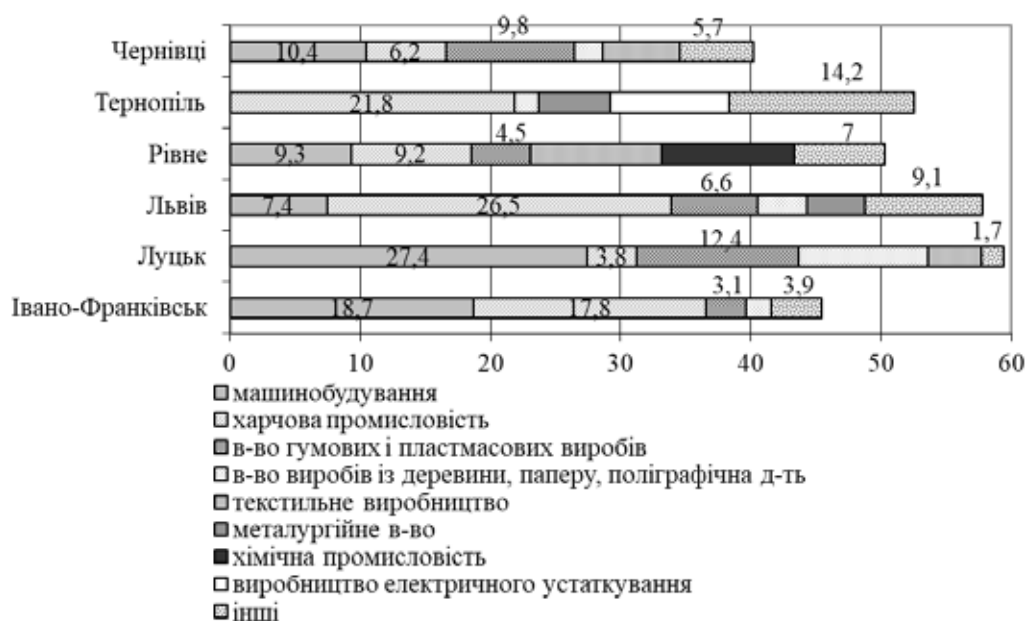


Рис. 3. Структура обсягу реалізованої промислової продукції у 2018 р., %

Джерело: складено автором за даними [7]

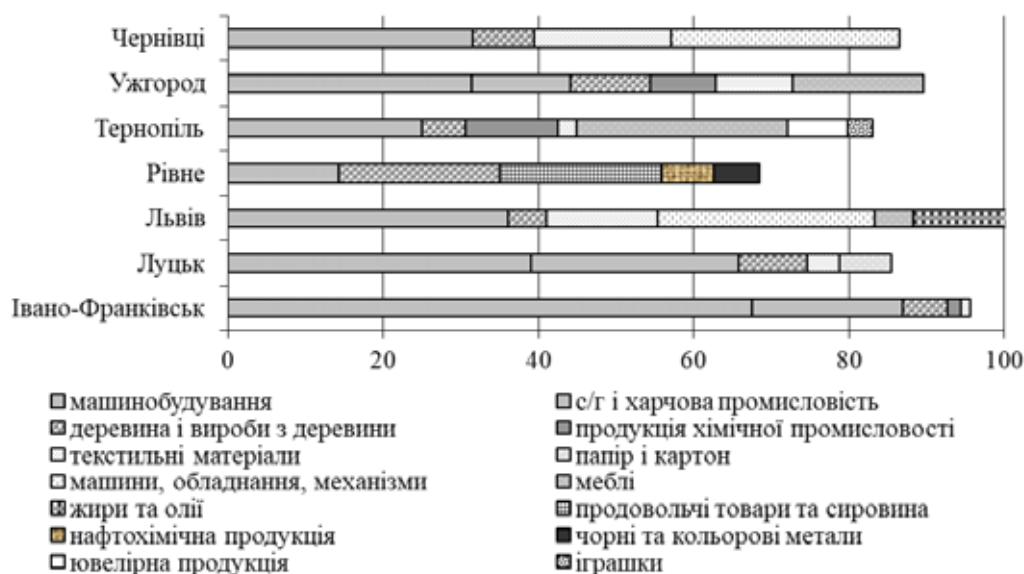


Рис. 4. Структура експорту промислової продукції у 2018 р., %

Джерело: складено автором за даними [7]

Напрями розвитку видів економічної діяльності міст обласного значення здебільшого визначаються інвестиційною привабливістю та активністю громади, а також можливостями створити комфортне регуляторне середовище.

Одним із міст, що характеризується активною економічною діяльністю є м. Мукачево, яке сформувалося як транскордонний логістичний вузол та промисловий центр, із переважанням невиробничий сектору. У структурі виробничої сфери за кількістю працівників першість утримує промисловість (переробна), другим за значенням видом економічної діяльності є будівництво, планомірно відбувається зростання частки невиробничого сектору. Галузями спеціалізації промисловості міста є машинобудування (завод «Флекстронікс ТзОВ»;

ВАТ «Точприлад», ВАТ «Мукачівприлад»), легка (ПАТ «Мукачівська трикотажна фабрика «Мрія», ВАТ «Ілона», ВАТ «Едельвейс», ДП «Мукатекс», ТзОВ «Віад-Сейлс-Мукачево», ТзОВ «Швейна фабрика») та деревообробна (СП «Фішер-Мукачево», ТзОВ «Ено-Мукачево», ТзОВ «Ено-меблі», ТзОВ «Інтер-Каштан») промисловість. Провідними галузями невиробничого сектору у місті є торгівля, операції з нерухомим майном; транспорт та зв'язок; надання комунальних послуг. Загалом, в місті функціонує 46 основних промислових підприємств, що працюють у 15 видах діяльності. Основними видами продукції, що виробляють підприємства були: вироби хлібобулочні, елементи конструкції збірні для будівництва, бетон товарний, ковбасні вироби, лижі бігові, швейні ви-

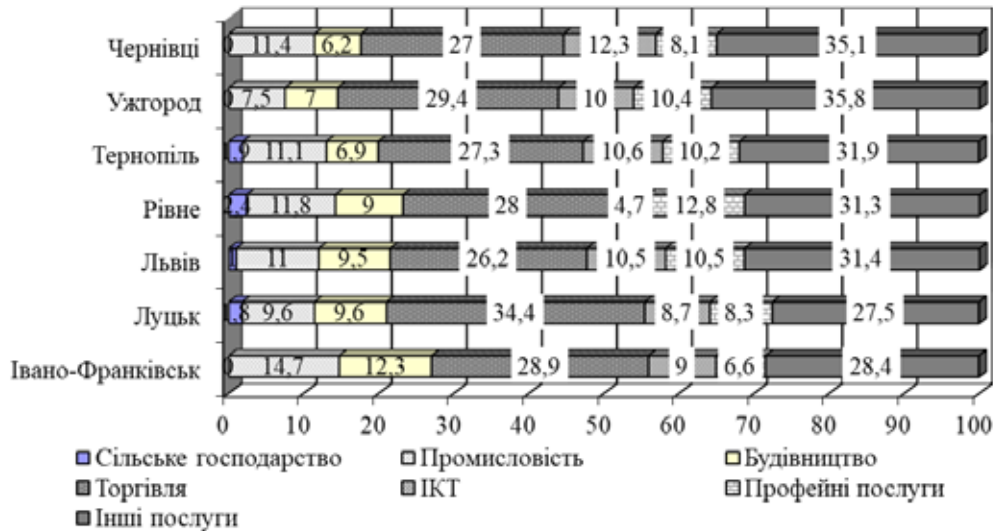


Рис. 5. Розподіл опитаних підприємств та ФОП за секторами економічної діяльності у 2018 р., %

Джерело: складено автором за даними [7]

би, солод товарний, пиломатеріали, асфальтова суміш, цегла для будівництва, електричне устаткування, ортопедичні пристрої, шкіргалантерейні вироби тощо. Починаючи з 2014 р. промислові підприємства демонструють позитивну динаміку зростання обсягів виробництва (рис. 6).

В структурі підприємств за їх розмірами в Мукачівській ОТГ 100% підприємств належать до середніх та малих (94% від загальної кількості, у тому числі – 78% мікропідприємства). Водночас, частка малих підприємств за обсягами реалізованої продукції (товарів, послуг) є незначною, лише 20%, а за кількістю зайнятих працівників – 25%.

В цілому в місті спостерігається позитивна динаміка розвитку господарського комплексу, що свідчить про його адаптацію до ринко-

вих умов функціонування. Водночас, як бачимо з рис. 7. є ризик перетворення міста на монофункціональне. У структурі реалізованої промислової продукції частка сектору машинобудування досягла 79%, а частка зайнятих (лише на двох підприємствах ТзОВ завод «Флекстронікс ТзОВ» – 2395 осіб [10] та ПАТ «Мукачівський завод «Точприлад» – 1500 працівників [11]) складала 17% від загальної кількості штатних працівників. Залучення інвестицій, створення нових робочих місць, розвиток інноваційних видів діяльності позитивно вплинуло на економічний розвиток міста. Викликає пересторогу те, що підприємства працюють на давальницькій сировині, а це створює певну напругу через невизначеність функціонування на тривалу перспекти-

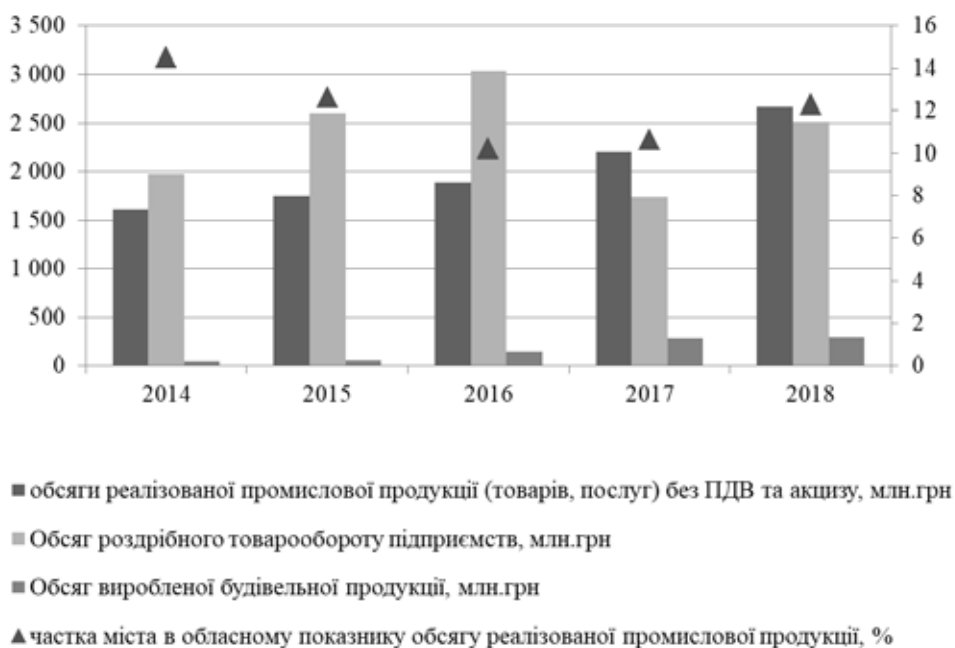


Рис. 6. Динаміка розвитку основних галузей промисловості м. Мукачєво

Джерело: складено автором за даними [9]

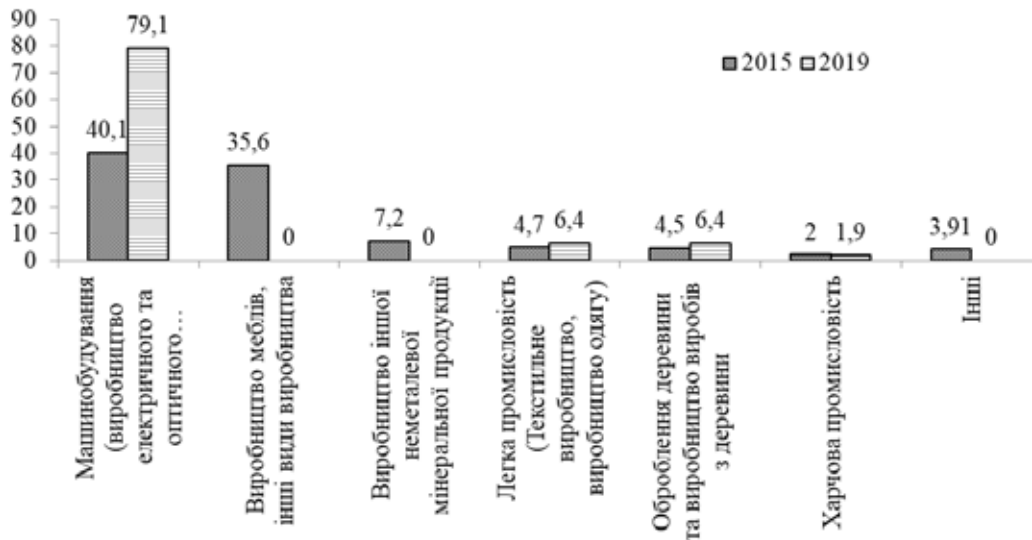


Рис. 7. Зміна структури обсягу реалізованої продукції у переробній промисловості м. Мукачево, %

Джерело: складено автором за даними

ву, особливо в умовах глобальної нестабільності. Відтак ОМС необхідно сприяти диверсифікації видів діяльності на території міста.

Мукачево володіє високим трудовим потенціалом, що характеризується високою часткою освіченої молоді та значною часткою потенційних трудових ресурсів, однак існують проблеми із раціональним його використанням через диспропорції між попитом та пропозицією, високою часткою «тіньового» сектору ринку праці, недостатньою мотивацією до праці через низький рівень заробітної плати, складнощі у працевлаштуванні неконкурентно спроможних на ринку праці груп населення, недостатню кількість робочих місць, що стимулює трудову міграцію. Основними проблемами ринку праці залишаються розбалансованість попиту та пропозиції, при цьому головними проблемами працевла-

штування в місці залишаються: завищені кваліфікаційні вимоги; високий рівень кваліфікації робітників, володіння навиками роботи на новому технологічному обладнанні; обмежений віковий ценз (25-35 років); режим роботи (багатозмінний); слабкий соціальний пакет (низька заробітна плата або оплата в конвертах, не забезпечення державних гарантій – відмова в оплаті лікарняних та наданні відпусток); тіньова зайнятість [9]. Разом з тим, в місті суттєво покращилася ситуація із зайнятістю населення, навантаження на одне робоче місце зменшилося більш як у 13 разів (рис. 8), частка міста в області за кількістю штатних працівників сягає 14%, а за період 2015–2019 рр. було створено понад 13 тис. робочих місць, також традиційно вищою за середньообласний показник (на 5-10%) є середньомісячна заробітна плата у Мукачево.



Рис. 8. Динаміка зайнятості у м. Мукачево

Джерело: складено автором за даними [9]

Досягти позитивної динаміки соціально-економічних показників місто змогло завдяки залученню інвестицій. Особливістю інвестиційної діяльності у Закарпатській області є значна територіальна диференціація у залученні інвестицій, відтак 13% припадає на м. Мукачево та 30% на м. Ужгород (табл. 1). Щодо прямих іноземних інвестицій, то за період 2014–2018 рр. в економіку міста було залучено понад 155 млн. дол. США. (лідером є машинобудування, де акумулюється 82% від всіх залучених коштів, а також українсько-австрійське підприємство ТОВ «Фішер-Мукачево»). Загалом, економіка Закарпатської області посідає 14 місце за обсягами залучення прямих іноземних інвестицій, що зважаючи на її географічне положення, є недостатнім показником. Відтак ОМС необхідно удосконалювати інституційне середовище та розвивати прозорість у громаді для підвищення інвестиційної привабливості міста.

Серед пріоритетних напрямів розвитку видів економічної діяльності майже в усіх містах присутні туризм та рекреація, що цілком зрозуміло, зважаючи на багату культурно-історичну спадщину та природно-ресурсний потенціал міст Західного регіону України. Мукачево має усі можливості для розвитку цього виду економічної діяльності. У 2018 р. місто відвідало понад 229 тис. ос., працювало 24 готельних господарств, 5 приватних садиб, 2 хостели. Станом на 2019 р. загальний номерний фонд готельних господарств налічував близько 390 номерів, в яких одночасно можна надати послуги з тимчасового розміщення близько 1000 туристам [12]. Водночас, нерозвиненість супутньої туристичної інфраструктури та недостатня кількість сформованих туристичних продуктів позиціонує Мукачево як місто для одноденного відвідування. Як бачимо на прикладі м. Мукачево, розвиток міст обласного значення визначається інвестиційною привабливістю та активністю органів місцевого самоврядування (вмінням виокремити стратегічні напрями економічної діяльності та залучити необхідні ресурси для їх розвитку), однак ефективний розвиток економіки міста на довготривалу перспективу потребує диверсифікації видів економічної діяльності та подолання залежності від зовнішніх ринків збуту.

Висновки. Основними проблемами розвитку міст Західного регіону України залишаються:

– відсутність бачення напрямів диверсифікації економіки у стратегічному аспекті. Аналізую-

чи особливості розвитку секторів економіки міст обласного значення бачимо відсутність у більшості чіткої стратегії розвитку секторів економіки, які б співвідносилися зі світовими економічними процесами та технологічним устроєм (націленість на інновації, зелену економіку, циркулярну економіку тощо), натомість відбувається розвиток галузей які не потребують значних капіталовкладень та водночас дають швидку віддачу (сфера гостинності та туризм, торгівля та інші сектори сфери послуг).

– Підприємництво стало запорукою розвитку та диверсифікації економіки міст. Водночас, на локальному рівні спостерігається відсутність активних та конкретних дій скерованих на підтримку та розвиток підприємництва.

– Розвиток низько технологічних та сировинних секторів промисловості, що не здатні конкурувати на міжнародних ринках і мають низьку додану вартість. Прихід іноземних інвестицій відбувається за залишковим принципом, а провідні технологічні держави переміщують частину виробництва, щоб зекономити на розмірах заробітних плат. Водночас, центри наукових досліджень та розробок, які втілюють найсучасніші технологічні рішення і потребують постійного наукового та кваліфікованого інженерного супроводу залишають у себе. За такого розподілу ресурсів, Україна залишається за межею технологічного розвитку, що становить загрозу її інноваційно-технологічного розвитку та експортній спроможності у секторах з високою доданою вартістю вже у найближчому майбутньому.

Напрями розвитку економіки міст обласного значення Західного регіону України є схожим до загальноукраїнських трендів. Структура економіки зазнала значних деформацій за період незалежності, занепад промислового виробництва (морально та технологічно застаріле технологічне обладнання), що не здатне продукувати конкурентоспроможну на світовому ринку продукцію, гіперзалежність від зовнішніх ринків та формування асиметричної моделі виробництва (експорт сировинної продукції та напівфабрикатів), що унеможливило включення у міжнародні мережі виробництва, поглиблює периферійний статус як національної економіки, так і економіки міст. Ситуація, що склалася вимагає розробки інструментарію реалізації локальної політики спрямованої на ефективну структурну трансформацію економіки міст обласного значення, що стане напрямом подальших досліджень.

Таблиця 1

Інвестиційна та зовнішньоекономічна активність м. Мукачево

	2014	2015	2016	2017	2018
Капітальні інвестиції (у фактичних цінах), млн грн.	301,2	482,2	570,1	845,8	1224,6
Капітальні інвестиції на одну особу, у фактичних цінах, грн.	3 539,5	5 639,7	5 264,1	9 914,4	14 367,7
Прямі іноземні інвестиції (акціонерний капітал), млн дол. США	42,7	36,7	31,4	23,8	20,46
Прямі іноземні інвестиції на одну особу, (акціонерний капітал) дол. США	501,7	429,4	367,3	278,9	239,8
Зовнішня торгівля товарами (експорт), млн дол. США	339,04	245,16	284,37	369,85	405,32
Питома вага у загальнообласному обсязі, %	24,5	22,4	23,5	25,6	24,4
Зовнішня торгівля послугами (експорт), млн дол. США	64,21	54,41	53,05	63,11	98,32
Питома вага у загальнообласному обсязі, %	32,0	28,8	28,8	24,6	31,8

Джерело: складено автором за даними [12]

Список літератури:

1. Мельник А. Структурна трансформація національної економіки України як чинник модернізації інституційного базису її розвитку. *Журнал європейської економіки*. 2010. Т. 9. № 1. С. 37–58.
2. Трансформація економіки монопрофільних міст: міжнародний і український досвід : Посібник для фахівців з МЕР. Київ, 2014. 47 с.
3. Структурні трансформації в економіці України: динаміка, суперечності та вплив на економічний розвиток : наукова доповідь / За ред. Л.В. Шинкарук. Київ, 2015. 304 с.
4. Бутко М. Регіональні особливості економічних трансформацій в перехідній економіці України. Київ, 2005. 474 с.
5. Сіденко В. Структурні трансформації у світовій економіці: виклики для України : Аналітична доповідь. Київ : Заповіт, 2017. 182 с. URL: 2017_svit_ecovom_Annotation.pdf (razumkov.org.ua) (дата звернення: 15.11.2020).
6. Державна служба статистики України. URL: ukrstat.gov.ua (дата звернення: 15.12.2020).
7. Індекс конкурентоспроможності міст України 2019/2020 : Аналітичний звіт. Частина 2. Профілі міст. URL: http://www.ier.com.ua/ua/mci/Report_19-20 (дата звернення: 18.11.2020).
8. Структурна трансформація економіки міст Західного регіону України: передумови, чинники та особливості : наукова доповідь / Наук. редактор М.І. Мельник. Л., 2020. С. 31–55. URL: p20200033.pdf (ird.gov.ua) (дата звернення: 16.12.2020).
9. Профіль міста Мукачєво : Матеріали до Стратегії розвитку Мукачівської міської об'єднаної територіальної громади до 2027 року. 2020. URL: <https://mukachevo-rada.gov.ua/> (дата звернення: 25.11.2020).
10. Флекстронік ТЗоВ. URL: <https://www.ua-region.com.ua/32221224> (дата звернення: 24.11.2020).
11. Мукачівський завод «Точприлад». URL: <https://tochprilad.com/uk/about> (дата звернення: 24.11.2020).
12. Стратегія розвитку Мукачівської міської об'єднаної територіальної громади до 2027 року. URL: <https://mukachevo-rada.gov.ua/index.php/ekonomika/strategiia-rozvytku-mukachivskoi-oth-do-2027r/khid-rozrobki/item/20810-skhvalenoproiektstrategiiorozvytkumukachivskoimiskoioibiednanoierytorialnoihromadydo2027roku> (дата звернення: 01.12.2020).

References:

1. Melnyk A. (2010) Strukturna transformatsiia natsionalnoi ekonomiky Ukrainy yak chynnyk modernizatsii instytutsiinoho bazysu yii rozvytku [Structural transformation of the national economy of Ukraine as a factor in modernizing the institutional basis of its development]. *Zhurnal yevropeiskoi ekonomiky*, vol. 9, no. 1, pp. 37–58.
2. Transformatsiia ekonomiky monoprofilnykh mist: mizhnarodnyi i ukrainskyi dosvid: Posibnyk dlia fakhivtsiv z MER [Transformation of the economy of mono-profile cities: international and Ukrainian experience. Handbook for specialists in LED]. Kyiv, 2014. 47 p.
3. Shynkaruk L.V. (ed.) (2015) Strukturni transformatsii v ekonomitsi Ukrainy: dynamika, superechnosti ta vplyv na ekonomichnyi rozvytok: naukova dopovid [Structural transformations in the economy of Ukraine: dynamics, contradictions and impact on economic development: a scientific report]. Kyiv, 304 p.
4. Butko M. (2005) Rehionalni osoblyvosti ekonomichnykh transformatsii v perekhidnii ekonomitsi Ukrainy [Regional features of economic transformations in the transition economy of Ukraine]. Kyiv, 474 p.
5. Sidenko V. (ed.) (2017) Strukturni transformatsii u svitovii ekonomitsi: vyklyky dlia Ukrainy: Analitychna dopovid [Structural transformations in the world economy: collections for Ukraine. Analytical report]. Kyiv, 182 p. Available at: 2017_svit_ecovom_Annotation.pdf (razumkov.org.ua) (accessed 15.11.2020).
6. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy [State Statistics Service of Ukraine]. Available at: ukrstat.gov.ua (accessed 15.12.2020).
7. Indeks konkurentospromozhnosti mist Ukrainy 2019/2020: Analitychnyi zvit. Chastyna 2. Profili mist [Index of competitiveness of cities of Ukraine 2019/2020. Analytical report. Part 2. Profiles of cities]. Available at: http://www.ier.com.ua/ua/mci/Report_19-20 (accessed 18.11.2020).
8. Melnyk M.I. (ed.) (2020) Strukturna transformatsiia ekonomiky mist Zakhidnoho rehionu Ukrainy: peredumovy, chynnyky ta osoblyvosti: naukova dopovid [Structural transformation of the urban economy of the Western region of Ukraine: prerequisites, factors and features: scientific report]. L., 163 p. Available at: p20200033.pdf (ird.gov.ua) (accessed 16.12.2020).
9. Profil mista Mukachevo: Materialy do Strategii rozvytku Mukachivskoi miskoi ob'iednanoi terytorialnoi hromady do 2027 roku [Profile of the city of Mukachevo. Materials for the Development Strategy of the Mukachevo City United Territorial Community until 2027]. 2020. Available at: <https://mukachevo-rada.gov.ua/> (accessed 25.11.2020).
10. Flekstronik TZoV [Flekstronik TZov]. Available at: <https://www.ua-region.com.ua/32221224> (accessed 24.11.2020).
11. Mukachivskiy zavod «Tochprylad» [Mukachevo plant «Tochprylad»]. Available at: <https://tochprilad.com/uk/about> (accessed 24.11.2020).
12. Strategiia rozvytku Mukachivskoi miskoi obiednanoi terytorialnoi hromady do 2027 roku [Strategy for the development of the Mukachevo city united territorial community until 2027]. Available at: <https://mukachevo-rada.gov.ua/index.php/ekonomika/strategiia-rozvytku-mukachivskoi-oth-do-2027r/khid-rozrobki/item/20810-skhvalenoproiektstrategiiorozvytkumukachivskoimiskoioihitorio> (accessed 01.12.2020).